

*Хилбокій Максим Олександрович,*  
курсант Харківського національного  
університету внутрішніх справ  
*Науковий керівник:*

**Зозуля Олександр Ігорович,**  
доцент кафедри кримінального права  
і кримінології Харківського національного  
університету внутрішніх справ, доктор  
юридичних наук, професор

## **СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ГОТУВАННЯ ТА ЗАМАХУ**

Стадії вчинення кримінального правопорушення є важливою категорією кримінального права, що відображає процес поступової реалізації злочинного наміру. Цей інститут відіграє фундаментальну роль у кваліфікації кримінально протиправних діянь, зумовлює особливості кримінальної відповідальності на кожному з етапів злочинної діяльності. Проблематика стадій полягає не лише у формальному визначенні меж кожної з них, але й у забезпеченні належної юридичної оцінки діянь особи, яка не завершила кримінальне правопорушення через об'єктивні або суб'єктивні причини. Саме тому, незважаючи на усталену законодавчу регламентацію, питання правильної кваліфікації готування та замаху на кримінальне правопорушення залишається гостро актуальним як у теорії, так і на практиці.

Відповідно до положень Кримінального кодексу України [1], стадії вчинення кримінального правопорушення охоплюють готування, замах і закінчене правопорушення. Кожна з них характеризується рівнем реалізації умислу, характером діянь та наслідків, що виникають або могли би виникнути. Готування до кримінального правопорушення являє собою початковий етап злочинної діяльності, що виражається в підготовчих діях: підборі або пристосуванні знарядь і засобів, усуненні перешкод, пошуку співучасників або змові. Особливість готування полягає в тому, що особа ще не приступає до безпосереднього посягання на об'єкт охорони, однак її дії вже вказують на намір вчинити протиправне діяння. Цей момент викликає серйозні дискусії у правовій науці, оскільки відокремлення підготовчих дій від звичайної побутової або професійної діяльності іноді ускладнене, а тому існує небезпека необґрунтованої криміналізації поведінки особи. Наприклад, саме придбання певного знаряддя може бути легальним, однак у поєднанні з іншими обставинами набуває ознак готування.

Як відзначає Д.О. Большаков, готування до кримінального правопорушення чітко відрізняється від виявлення наміру. Виявлення

наміру не підпадає під поняття кримінально-правових відносин. Слід відрізнити виявлення наміру від погрози, оскільки погроза – це дії, які пов'язані із впливом на психіку людини і тому вони караються чинним законодавством, як самостійні, закінчені склади кримінальних правопорушень [2, с. 12]. Вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що виявлення наміру, тобто внутрішнє рішення особи вчинити кримінальне правопорушення, ще не породжує кримінально-правових наслідків, оскільки згідно з принципом «Cogitationis poenam nemo patitur» («Ніхто не підлягає покаранню за думки») самі по собі думки не караються. Наприклад, якщо особа просто обмірковує вчинення крадіжки, не вчиняючи жодних підготовчих дій, це не становить складу кримінального правопорушення.

Відповідно до статті 15 Кримінального кодексу України замахом на кримінальне правопорушення є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК України, якщо при цьому кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі [1].

У науковій літературі замах визначається як умисне створення особою умов для виконання злочину, яке пов'язане із умисними діями (бездіяльністю), які безпосередньо спрямовані на вчинення кримінального правопорушення, якщо при цьому воно не було доведено до кінця через обставини, які не залежать від цієї особи [3, с. 42]. Дане визначення замаху комплексно відображає суть цієї стадії кримінального правопорушення як форми реалізації умислу. Важливо, що акцент зроблено на двох ключових аспектах: 1) наявність безпосередньо спрямованих умисних дій (або бездіяльності), які мають на меті вчинення кримінального правопорушення; 2) наявність незалежних від волі особи обставин, які перешкодили доведенню кримінального правопорушення до кінця, що дозволяє чітко розуміти відмінність між готуванням і замахом.

Згідно чинного кримінального законодавства закінчений замах на вчинення кримінального правопорушення передбачає, що особа виконала всі дії, які вважала необхідними, але кримінальне правопорушення не було закінчено з незалежних від її волі причин. У свою чергу замах на вчинення кримінального правопорушення є незакінченим, якщо особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця. Як стверджує з цього приводу А.В. Горностай, вивчення матеріалів судово-слідчої практики виявило, що в багатьох кримінальних провадженнях за звинуваченням у замаху на злочин органи слідства та суди в процесуальних документах не зазначають вид замаху, тобто не посилаються на

частину 2 чи 3 ст. 15 КК України. Загалом, кваліфікуючи вчинене, вони вказують ст.15 без зазначення частини або посилаються на ч. 1 ст. 15 КК України, визначаючи, що це замах на злочин, але без вказівки, який саме – закінчений чи незакінчений [4, с. 111]. Ігнорування точності у кваліфікації дій, пов'язаних із замахом на кримінальне правопорушення свідчить про формалізм та недостатнє розуміння змісту правових категорій в судово-слідчій практиці.

Варто також зазначити, що не всі кримінальні правопорушення можуть мати стадії готування або замаху. Так, кримінальні правопорушення, які вчиняються раптово, внаслідок афекту або емоційного збудження, не передбачають попередніх стадій. Наприклад, умисне вбивство в стані сильного душевного хвилювання виникає без попереднього планування, і тому готування до нього юридично неможливе. Це демонструє важливість розмежування складів кримінальних правопорушень на матеріальні та формальні, а також врахування психоемоційного стану суб'єкта.

Отже, стадії вчинення кримінального правопорушення є не лише теоретично важливою конструкцією, а й мають істотне практичне значення у кваліфікації діянь, визначенні ступеня вини, меж відповідальності та можливості звільнення особи від неї. Готування і замах – це не лише етапи кримінально протиправної діяльності, а й правові індикатори наміру, ступеня його реалізації та суспільної небезпеки. Проблеми, пов'язані з їх розмежуванням, інтерпретацією та доказуванням, залишаються актуальними і вимагають комплексного підходу – як на рівні законодавства, так і у практиці його застосування. Вдосконалення законодавчих норм, поглиблення наукових досліджень і розвиток єдиної судової практики мають стати ключем до вирішення цих проблем і забезпечення ефективного функціонування інституту стадій кримінального правопорушення в Україні.

#### **Список використаних джерел**

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Офіційний вісник України. 2001. № 21. Ст. 920.
2. Большаков Д. О. Кримінально-правова характеристика стадій злочину: автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «Магістр»: спец. 081 «Право». Миколаїв, 2021. 18 с.
3. Щутяк Л. С. Кримінальна відповідальність за замах на злочин за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Львів, 2012. 201 с.
4. Горностаї А. В. Кримінальна відповідальність за замах на злочин: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Харків, 2011. 205 с.